

Inkomststatistik
Enheten för befolkning
och levnadsförhållanden
SCB

Att mäta fattigdom

Vi kan ofta ta del av uppgifter om det som man i media kallar barnfattigdom och fattigpensionärer. Därför kan man tro att det är ganska enkelt att svara på frågan hur många det är som är fattiga i Sverige. Men faktum är att det inte finns några givna kriterier en person ska uppfylla för att betraktas som fattig, eller någon entydig definition av hur fattigdom och ekonomisk utsatthet ska mätas.

Fattigdom brukar beskrivas som avsaknad av resurser som medför att man inte har den levnadsnivå som anses vara allmänt accepterad i samhället. Man använder ibland begrepp som utanförskap eller social exkludering. I dagligt tal avses dock oftast ekonomisk fattigdom, alltså låga inkomster och små ekonomiska tillgångar.

Historiskt fanns länge ett fokus på extrema och akuta fattigdomstillstånd som hunger, dåliga bostäder och dålig hälsa. Att vara fattig innebar att inte ha råd med det allra nödvändigaste som mat, kläder och boende. Ett exempel på den här typen av absolut fattigdomsmått finns i FN:s mål om att avskaffa den extrema fattigdomen där personer med en inkomst lägre än 2,15 dollar per dag definieras som fattiga¹. Med det här måttet har fattigdomen i världen minskat markant sedan millennieskiftet. År 2019 beräknades färre än 660 miljoner människor i världen vara fattiga enligt denna definition jämfört med 1,7 miljarder människor 1999. Den positiva utvecklingen ser dock ut att ha brutits i samband med Coronapandemin och den globala fattigdomen ser nu ut att öka igen för första gången på flera decennier.

Läs mer:

[FN:s mål om att avskaffa fattigdom](#)

[Infografik Världsbanken om fattigdom](#)

¹ Den nominella fattigdomsgränsen justerades av Världsbanken i september 2022 till 2,15 dollar per dag och ersatte därmed den tidigare gränsen på 1,90 dollar per dag. På Världsbankens [webbplats](#) finns information om varför gränsen emellanåt behöver justeras.

I Sverige fyller dock detta mått ingen funktion eftersom i princip alla har inkomster som överstiger den globala fattigdomsgränsen. I detta pm beskriver vi några av de sätt att mäta ekonomisk utsatthet som används i Sverige och EU idag.

Absoluta mått

Materiell och social fattigdom mäts av EU, och fokus är om man har råd med en viss levnadsstandard eller kan delta i sociala aktiviteter som kostar pengar.

Materiell och social fattigdom innebär att man inte har råd med utgifterna för minst fem av tretton utpekade poster, medan en person som inte har råd med sju eller fler av posterna enligt EU:s definition lever i allvarlig materiell och social fattigdom. Det handlar exempelvis om att inte kunna betala oförutsedda utgifter, inte ha råd med tillräcklig uppvärmning av bostaden eller att inte kunna betala skulder inom utsatt tid. Det handlar också om att inte kunna delta i sociala aktiviteter som kostar pengar, såsom att dela en måltid med släkt och vänner minst en gång i månaden eller att kunna delta regelbundet i en fritidsaktivitet.

I Sverige var det 3,5 procent av befolkningen som anses leva i materiell och social fattigdom och endast 1,4 procent anses vara i allvarlig materiell och social fattigdom år 2021. Detta kan jämföras med ett genomsnitt på knappt 12 respektive drygt 6 procent i EU. I Bulgarien och Rumänien lever omkring 20 procent i allvarlig materiell och social fattigdom.

Låg inkomststandard är ett mått som används i Sverige för att klassa hushåll med låga inkomster. Måttet beskriver hur väl hushållets inkomster räcker för att betala nödvändiga omkostnader som mat, boende, hemförsäkring, barnomsorg, lokala resor och så vidare. Låg inkomststandard innebär att inkomsterna inte räcker för att betala för dessa levnadsomkostnader.

För exempelvis en familj som består av två vuxna med två barn, 3 och 6 år, innebär låg inkomststandard en disponibel inkomst under 24 000 kronor per månad, räknat för år 2021. För en ensamstående förälder med två barn gick gränsen vid 20 100 kronor. Exemplet avser en familj boende i en kommun med fler än 75 000 invånare som inte tillhör Stor-Stockholm, Stor-Göteborg eller Stor-Malmö.

[Här finns fler exempel på gränsvärden för låg inkomststandard för olika typer av hushåll.](#)

I Sverige hade knappt 5 procent av befolkningen låg inkomststandard år 2021.

Relativa mått

I länder med hög levnadsstandard är det vanligt att använda relativa mått för att beskriva människors ekonomiska situation, ekonomisk standard definieras då i relation till omgivningen och resten av samhället. Att ha låg inkomst ses som en ofrivillig avvikelse från den allmänna livsstilen.

Låg ekonomisk standard kallas i Sverige det internationellt vedertagna relativa inkomstmått som visar hur många som lever i hushåll med en disponibel inkomst som understiger 60 procent av medianinkomsten i landet. EU kallar samma mått för at risk of poverty (i risk för fattigdom). Att ha låg ekonomisk standard är således nödvändigtvis inte detsamma som att vara fattig. Det här relativa inkomstmåttet används dock ofta av olika aktörer både i Sverige och övriga EU för att beskriva andelen fattiga i befolkningen till exempel bland barn eller pensionärer.

För en familj som består av två vuxna med två barn innebär låg ekonomisk standard en disponibel inkomst under 34 100 kronor per månad, räknat för år 2021. För en ensamstående förälder med två barn gick gränsen vid 27 000 kronor.

[Här finns fler exempel på gränsvärden för låg ekonomisk standard för olika typer av hushåll.](#)

En fördel med måttet låg ekonomisk standard är att det underlättar jämförelser mellan länder och över tid. En nackdel är att det inte säger särskilt mycket om levnadsförhållandena i landet. Enligt [Eurostat](#) hade 16 procent av befolkningen i Sverige låg ekonomisk standard år 2021, jämfört med strax under 17 procent av befolkningen i EU.²

Men det är en helt annan sak att ligga strax under gränsen i Sverige än i exempelvis Bulgarien eller Rumänien där levnadsnivån är betydligt lägre. Eurostats mätning skiljer sig dock i vissa delar från Sveriges nationella statistik som visar att knappt 15 procent av befolkningen hade låg ekonomisk standard 2021.

En nackdel med båda måtten – låg inkomststandard respektive låg ekonomisk standard – är att de inte tar hänsyn till hushållens tillgångar eller skulder. Ett hushåll behöver inte ha en ekonomiskt utsatt situation även om det ligger under gränserna för låg inkomststandard eller låg ekonomisk standard. Man kan till exempel ha tillgångar att leva av som innebär att man klarar sig bra med liten inkomst. Tillgångarna kan till och med vara orsaken till att man väljer att ha låg inkomst.

² Observera att inkomster i EU-SILC för Sverige har ett års eftersläpning, dvs i EU-SILC 2022 redovisas inkomster för år 2021. Det innebär att värdet för år 2022 (16,0 %) de facto avser inkomstår 2021.

Å andra sidan kan hushåll som inte hamnar under gränsen ändå ha en ekonomiskt utsatt situation, exempelvis på grund av stora skulder. Efter 2007, då Skatteverket upphörde med insamling av kontrolluppgifter avseende tillgångar och skulder, saknas sammanställda data och statistik över tillgångar och skulder på hushållsnivå i Sverige, varför det för närvarande är svårt att ta hänsyn till detta i undersökningar av ekonomisk utsatthet.

Sammansatta mått

Det finns också mått där man ser till andra aspekter än enbart inkomst för att kunna mäta och sätta in åtgärder för att bekämpa fattigdom. EU har tagit fram ett aggregerat mått där man tar med tre olika aspekter.

Dessa tre aspekter är det relativa inkomstmåttet, måttet på allvarlig materiell och social fattigdom som beskrivits ovan samt ett mått på deltagande på arbetsmarknaden som tar fasta på vilka personer som hör till hushåll där de som är i arbetsför ålder har arbetat mindre än 20 procent av möjlig arbetstid och som man benämner låg arbetsintensitet. Det här aggregerade måttet kallar man **risk för fattigdom eller social utestängning**.

För att uppfylla kravet på att leva i risk för fattigdom eller social utestängning räcker det att uppfylla ett av de tre kriterierna. Det EU mäter är således inte hur många personer som faktiskt är fattiga, utan hur många som befinner sig i en situation som innebär risk för fattigdom och social utestängning. Med det här måttet anses knappt 19 procent av befolkningen i Sverige, eller 1,9 miljoner, vara i risk för fattigdom eller social utestängning år 2022. Motsvarande siffror för hela EU var knappt 22 procent eller 95 miljoner invånare.

Att mäta ekonomisk utsatthet kan alltså göras på flera olika sätt. Vilket mått man ska välja beror vad man vill veta. Är det hur många som inte har råd med det nödvändigaste, eller hur man har det i förhållande till andra? Oavsett vilket mått man använder är det viktigt att komma ihåg att låga inkomster, eller att inte ha vissa saker, inte nödvändigtvis behöver innebära att man är fattig.

Olika sätt att mäta fattigdom och ekonomisk utsatthet

Uppgifterna i tabellen nedan avser år 2021, förutom för indikatorn Risk för fattigdom och social utestängning, där delindikatorn låg ekonomisk standard avser år 2021, medan övriga delindikatorer avser år 2022.

Mått	Definition	Andel i Sverige (%)	Antal i Sverige
<u>Materiell och social fattigdom</u>	Inte ha råd med minst fem av nedanstående tretton poster.	3,5	360 000
<u>Allvarlig materiell och social fattigdom</u>	Inte ha råd med minst sju av nedanstående tretton poster.	1,4	150 000
Delindikatorer för Materiell och social fattigdom resp. Allvarlig materiell och social fattigdom	• Saknar kontantmarginal • Har kommit efter med betalningar • Har inte råd att ha det tillräckligt varmt i bostaden • Har inte råd med internet i bostaden • Har inte råd att laga en måltid med kött, kyckling, fisk eller vegetariskt alternativ varannan dag • Har inte råd med två par skor, inkl. vinterskor • Har inte råd med nya kläder • Har inte råd att ersätta utslitna möbler • Har inte råd att träffa vänner/släkt för att fika eller äta middag minst en gång i månaden • Har inte råd att regelbundet delta i någon fritidsaktivitet • Har inte råd att varje vecka spendera en mindre summa på sig själv • Har inte råd att åka på en veckas semester per år • Har inte råd med bil		
<u>Låg inkomststandard</u>	Hushållets disponibla inkomst räcker inte för att betala nödvändiga levnadskostnader.	4,6	475 000
<u>Varaktigt låg inkomststandard</u>	Avser hushåll som har låg inkomststandard under referensåret samt under två av de tre föregående åren.	2,0	185 000
Komponenter ingående i baskonsumtionen enligt låg inkomststandard	• Baskonsumtion enligt riksnormen för försörjningsstöd (livsmedel, kläder, fritid) • Boende • Hushållsel • Hemförsäkring • Barnomsorg • Lokala resor • Fack- och A-kasseavgift		
<u>Låg ekonomisk standard</u>	Hushållets disponibla inkomst per konsumtionsenhet ligger under 60 procent av medianvärdet för alla personer i landet.	14,7	1 500 000
<u>Varaktigt låg ekonomisk standard</u>	Avser hushåll som har låg ekonomisk standard under referensåret samt under två av de tre föregående åren.	9,0	845 000
<u>Risk för fattigdom eller social utestängning</u>	Minst ett av nedanstående kriterier är uppfyllda.	18,6	1 942 000
Delindikatorer för Risk för fattigdom eller social utestängning	• Allvarlig materiell och social fattigdom • Låg ekonomisk standard • Låg arbetsintensitet (arbetar mindre än 20 procent av möjlig arbetstid)		